Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'deki Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Eşel

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7050-7884>

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü, Nevşehir – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 17.08.2019
Kabul: 23.09.2019
On-line Yayın: 30.09.2019

Anahtar Kelimeler

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü
Eğitim
John F. Kennedy
A.B.D.
Türkiye

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.37331>

Öz

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü, Kennedy'nin A.B.D. Başkanı seçildiği 1960 seçim kampanyası sırasında özellikle üniversite gençliğine yönelik bir seçim vaadi olarak bizzat Kennedy tarafından Amerikan kamuoyuna sunulmuştur. Nitekim, Kennedy'nin seçimleri kazanarak başkan olmasından sonra kısa bir süre sonra uygulamaya koyduğu bu proje doğrultusunda kurulan örgüt, A.B.D.'de daha önce kurulan birçok kuruluşun yöntem, deneyim ve programlarından yararlanılarak tesis edilmiştir. Kennedy'nin seçim kampanyası sırasındaki söylevlerinde ve örgütün tanıtımlarında örgütün amacı, "A.B.D.'yi diğer devletlere tanıtmak, onları yakından tanımak, az gelişmiş ülkelere sosyal ve ekonomik kalkınmaları hususunda nitelikli işgücü temin etmek", şeklinde ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, A.B.D. ile Türkiye arasında 1962 yılında teati olunan ikili anlaşma doğrultusunda Türkiye'ye gelmeye başlayan Barış Gönüllüleri'nin faaliyetleri, kamuoyunda A.B.D. aleyhine oluşan algı, siyasi ve sosyal çeşitli tepki ve eylemler nedeniyle de 1971 yılında noktalanmıştır.

1962-1971 yılları arasında Türkiye'de toplam 1460 Amerikan Barış Gönüllüsü bulunmuştur. Türkiye'de, başta İngilizce Öğretimi olmak üzere, Kırsal ve Kentsel Toplum Kalkınması, Sağlık ve Sosyal Hizmetler ile Turizm alanlarında görev alarak, Anadolu'nun hemen her bölgesinde il merkezlerinin yanı sıra, ilçe, belde ve köylerde faaliyette bulunmuşlardır. Bu çalışmada Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluş serüveni hakkında kısa bir giriş yapılarak, örgütün Türkiye'de yürütmüş olduğu eğitim-öğretim faaliyetleri ve amaçları üzerinde durularak, Örgütün Türkiye'deki eğitim-öğretim faaliyetleri hususunda genel bir gözlem yapılmaya çalışılmıştır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Eşel, G. (2019). Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'deki Eğitim-Öğretim Faaliyetleri. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 76, Autumn, p. 1-12.

Education Activities Of The American Peace Corps In Turkey

Asst. Prof. Dr. Gökhan Eşel

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations, Nevşehir – TURKEY

Article History

Submitted: 17.08.2019

Accepted: 23.09.2019

Published Online: 30.09.2019

Key Words

Peace Corps

Education

John F. Kennedy

USA

Turkey

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.37331>

Abstract

The Peace Corps first appeared as a promise to the university youth, just before the presidential election in the USA acquired on the year of 1960 , by Kennedy. It began to act after John F. Kennedy had become the president of the USA. Peace Corps was shaped by effecting of the methods, experiences, programmes and procedures of many institutions that were set up before in the USA. The goals of the Peace Corps were stated at the speeches during the election and public addresses after the establishment of the organization as, “to introduce the USA to the other nations, to know more about them, to assure less-developed countries a superior quality of labor concerning their social and economical progress”. As a matter of fact, Peace Corps Volunteers started coming to Turkey, according to the agreement between the USA and Turkish Government that was signed in 1962. The activities of Peace Corps were suppressed for the political, social and negative reactions of the public opinion. So the Peace Corps left Turkey in 1971.

The total number of the volunteers in Turkey was 1460, between the years of 1962-1971. These volunteers carried out a multiple working schedule especially in villages, towns and any sides of Anatolia. They were essentially assigned on teaching english, rural and urban social development, health and social services and also tourism in those areas. In this paper, starting from the establishment of the Peace Corps, details and the aims of the organization, especially the education activities of the Peace Corps in Turkey have been studied as a general observation.

1. Giriş

II. Dünya Savaşı sonrasında iki kutba ayrılan hegemonik dünya siyasetinde, A.B.D. tarafını seçen Türkiye'nin NATO üyeliğinin ardından hızla gelişen Türk - Amerikan ilişkileri, soğuk savaşın meydana getirdiği politik rüzgârda şekillenmeye devam etmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin de içinde bulunduğu ve A.B.D.'ye göre "Komünizm" tehlikesi altında bulunan ülkelerde bir şekilde eyleme geçilmesi Amerikan çıkarları açısından zaruret haline almıştır. Nitekim, II. Dünya Savaşı sonlandıran Atom Bombaları nedeniyle dünya nezdinde ciddi bir tahribat uğrayan Amerikan algısını olumlu yönde değiştirmesi ve S.S.C.B.'nin komünist hegemonyasına karşı çıkması planlanarak, barış kolordusu olarak görevlendirilen "Amerikan Barış Gönüllüleri" bu dönemde dünyanın dört bir yanına gönderilmeye başlanmıştır. A.B.D. Amerikan Barış Gönüllüleri'nin gittikleri ülkelerin insanları ile yakın ilişkiler kurmaları, onların yaşayış biçimlerini tespit ederek sosyal araştırmalar yapmaları ve Amerikan'ın 'Yeni Dünya Düzeni' doğrultusunda altyapı oluşturmaları hedefinde idi. Bu noktada Barış Gönüllüleri'nden istenen, Amerikan ideolojisinin propagandasını yaparak Amerika'ya sadık bir toplumsal ortam ve yeni müttefikler oluşturmaktır. Nitekim, 17 Haziran 1961 tarihinde çıkan "Saturday Review" dergisinde, "Barış Gönüllüleri bu işi başarabilecekler mi?" başlıklı makalede örgütün amaçlarından birinin de: "*Bir Müslümanın Mekke'ye yönelmesi gibi, bir insanın Washington'a bakmasını sağlayacak ideali bulmak*" olarak ifade edilmektedir (Yıldırım 2005, 73-83). Bu doğrultuda, Kennedy'nin seçim kampanyası sırasında üzerinde durduğu 'Çirkin Amerikalı' algısını değiştirecek ve az gelişmiş ülkelerde, en zor yaşam koşullarında fakir halkın kaderini paylaşan ve onlara yardım ellerini uzatan 'İdealist ve Yardımsever Amerikalı' imajını ortaya çıkaracak olan 'Genç Amerikalılar', her ne kadar Başkan John F. Kennedy yaptığı ulusa sesleniş konuşmalarında bu örgütün "*soğuk savaşın yeni bir silahı olmadığını*" ifade etmekte ise de, A.B.D.'nin soğuk savaş döneminde oldukça işine yarayan yeni bir politik gücü teşkil etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Amerikan Barış Gönüllüleri, görev aldıkları ülkelerde halkın gelişimine katkıda bulunurken aynı zamanda kendileri de Dünya'yı daha yakından tanıyacaklardır. Bu doğrultuda, zaman zaman C.I.A. ajanı olmakla suçlanan Barış Gönüllüleri'nin arasına daha seçim sınavları esnasında C.I.A. yetkililerinin kendi elemanlarını sokmaya çalışmaları üzerine, Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü Kurucu Müdürü ve Başkan Kennedy'nin Eniştesi Sargent Shriver bu durumu Başkan Kennedy ile yaptığı telefon görüşmesinde şikâyet etmiştir (NARA ARC-193724).

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Doğuşu

1960 yılına gelindiğinde Henry Reuss fikrini somut hâle getirebilmek için Kongreye bir kanun teklifinde bulunarak, "Youth Corps" adında bir gençlik örgütünün kurulabilmesi için alt yapı araştırmaları yapmak üzere bir fon ayrılmasını istemiştir (Wingenbach 1963, 21-22). Reuss'un teklifi Kongre üyelerince kabul görmüş ve 1960 yılı karşılıklı güvenlik yasası bütçesinden on bin Amerikan Doları ayrılarak Dr. Maurice Albertson yönetimindeki Colorada Üniversitesi Araştırma Kurumu'na verilmiştir (Adams 1964, 5).

Henry S. Reuss'un ardından bir teklif de; 1960 yılında Senatör Hubert Humphrey'den geldi. Humphrey, "Barış Gönüllüleri" (Peace Corps) ismini ilk kez telâffuz etmekteydi. 1959 yılında projesini gerçekleştirmek adına çeşitli üniversitelerde yaptığı konuşmalarda bu ismi telâffuz etmiştir. Ayrıca bir araştırma ekibi kurarak, örgütün kuruluş nedenlerini, amaçlarını, programını bir raporda toplamış ve 15 Haziran 1960'da A.B.D. Senatosu'na Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasını öngören bir kanun teklifi sunmuştur. Bununla birlikte A.B.D. başkanlık seçimleri öncesinde girilen bu teşebbüs, Demokratların seçim propagandası olarak yorumlayan ve kongrede çoğunluğu elinde bulunduran Cumhuriyetçilerin muhalefetiyle engellenmiştir (Özbalkan 1970, 20-21).

Senatör Humphrey, 1991 yılında yayımlanan otobiyografisinin yer aldığı, "The Education of a Public Man: My Life and Politics" isimli eserinde: "*Adımı benim koymuş olduğum Barış Gönüllüleri, 1959 yılında bir fikir, 1960'da bir teklif ve 1961'de bir program oldu*" diyerek örgütün doğuş ve gelişimini bu şekilde özetlemiştir (Humphrey 1991, 168).

Bütün bu fikir, girişimler ve benzer nitelikteki çalışmalar tarihsel süreçle birlikte değerlendirildiğinde, Kennedy'nin Barış Gönüllüleri Örgütü'nü kurmasından önce fikrin olgunlaşmasında

ve alt yapısında birden fazla düşünce ve değerlendirmenin etkin olduğu ifade edilebilir.

Amerikan Barış Gönüllüleri Türkiye'de

Türkiye'deki faaliyetleri sırasında da C.I.A. ile bağlantılı oldukları yönünde çeşitli ithamlara uğrayan Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, Türkiye'deki faaliyetlerine başlayabilmeleri için 27 Ağustos 1962 tarihinde Türk ve Amerikan Hükûmetlerince bir antlaşma imzalamışlardır. Antlaşma doğrultusunda ilk grup Amerikan Barış Gönüllüleri 6 Eylül 1962'de Türkiye'ye gelmişlerdir. Burada dikkati çeken husus ise Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gelebilmeleri için yapılan antlaşmadan çok daha önce Barış Gönüllüleri'nin A.B.D. de hazırlık eğitimine başlamış olmalarıdır. Nitekim, Türk - Amerikan ilişkilerinin tarihi seyri göz önünde bulundurulduğunda A.B.D. Hükûmetinin, Türkiye'nin antlaşmayı kabul edeceğinden emin olduğu anlaşılmaktadır. Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de yaklaşık dokuz yıl sürecek faaliyetleri böylece başlatılmıştır (MMTD 34/339).

Barış Gönüllüleri'nin Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'deki faaliyetlerinin başında Eğitim alanındaki faaliyetleri gelmektedir. 1962 - 1970 yılları arasında Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye programı çerçevesinde Türkiye'ye gelen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin büyük kısmı eğitim alanında görev almışlardır.

1962 - 1971 yılları arasında Türkiye'de eğitim alanında görev yapan, toplam bin dört yüz altmış Amerikan Barış Gönüllüsünün yaklaşık olarak %70'ini teşkil eden orandaki kısmı, Eğitim alanında görev yapmışlardır (Özbalkan, 163).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de Eğitim alanındaki faaliyetlerinin başında ise İngilizce Öğretimi hususunda yürüttükleri çalışmalar gelmektedir. Bunun yanı sıra, Yükseköğrenim kurumlarında Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji gibi bilim dallarındaki faaliyetleri, Kütüphanecilik alanındaki çalışmaları ve Toplumsal Kalkınma alanındaki eğitim-öğretim faaliyetleri de, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de bulundukları süre zarfında Eğitim alanında yürütmüş oldukları başlıca faaliyetler arasında yer almaktadır.

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin İngilizce Öğretimi Alanındaki Faaliyetleri

Türkiye'ye gelen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Eğitim alanındaki faaliyetlerinin başında İngilizce Öğretimi yer almaktadır. "Teaching English as Foreign Language (TEFL)" başlığı ile ifade ettikleri "Yabancı Dil olarak İngilizce Öğretimi" hususunda Dünyanın dört bir yanında olduğu gibi, Türkiye'de de faaliyette bulunan Amerikan Barış Gönüllüleri, 1962 - 1971 yılları arasındaki faaliyetleri boyunca Türkiye'nin bütün coğrafi bölgelerinde, ortak faaliyet olarak, İngilizce Öğretimi yapmışlardır.

Barış Gönüllüleri diğer faaliyet alanlarında, her bölgede uygulama imkânı bulamamış olmalarına rağmen, İngilizce Öğretimi hususunda daha geniş bir sahada çalışmışlardır. Amerikan Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında 27 Ağustos 1962 tarihli Barış Gönüllüleri Antlaşmasına ek olarak yapılan protokol doğrultusunda, Türkiye'deki lise ve ortaokullarda "İngilizce Öğretmeni" olarak görevlendirilmişlerdir. Barış Gönüllüleri, İngilizce eğitimin yoğun olduğu Maarif Kolejlerinde de görevlendirilmişlerdir. Bu resmi kolejler 1975 yılında bir kararname ile Anadolu Liseleri adını alan Eskişehir, İzmir (Bornova), İstanbul (Kadıköy), Samsun, Konya ve Diyarbakır Maarif Kolejleridir (Tartanoğlu 2005, 117-118 ;Emiroğlu 1995, 83).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görevlendirilen Barış Gönüllüleri'nin yanı sıra, üniversitelerde "Yabancı Dil Okutmanı" olarak görevlendirilen Barış Gönüllüleri de olmuştur. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda İngilizce Öğretmenliği yapan bazı Barış Gönüllüleri, Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde açılan İngilizce kurslarında da görev alarak, yalnızca okullarda öğrencilere İngilizce öğretmekle kalmayarak, açılan bu kurslara katılan tüm vatandaşlara İngilizce Öğretimi hususunda faaliyette bulunmuşlardır (Haytoğlu 2008, 971). Barış Gönüllüleri'nin Halk Eğitim Merkezleri dışında da faaliyette bulunduğu İngilizce kursları olmuştur. Genellikle okulların tatile girdiği yaz aylarında Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve İstanbul Robert Kolejinde ücretsiz olarak verilen kursların gazetelerde ilanen duyurulmuş olması da dikkat çekici bir husustur (Milliyet, 17 Haziran 1965, 2).

Milli Eğitim Bakanlığı ile Barış Gönüllüleri Örgütü arasında imzalanan protokol çerçevesinde, Barış

Gönüllüleri'nin faaliyet bölgelerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmesi ve bazı bölgelerle sınırlandırılacağı kararlaştırılmış olmasına rağmen Barış Gönüllüleri'nin özellikle İngilizce Öğretimi hususunda Türkiye'de Bingöl ve Hakkâri illeri dışında bütün illerde faaliyette bulundukları görülmektedir (Özbalkan, 161).

Amerikan Barış Gönüllüleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların yanı sıra, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, İstanbul Çapa Tıp Fakültesi, İzmir ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü gibi Yükseköğrenim kurumlarında ve çeşitli resmi kurumlarda da faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda, Ereğli Demir Çelik İşletmeleri Eğitim kısmında, Köy İşleri Bakanlığı Personel Eğitim Merkezinde ve Devlet Memurlarına yabancı dil öğretmek amacıyla kurulan Devlet Lisan Okulu'nda da İngilizce Öğretimi alanında görev almışlardır (Akçabol 2005, 75 ; Özbalkan, 253).

Amerikan Barış Gönüllüleri, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda verdikleri İngilizce derslerinin yanı sıra, yaz kampları düzenledikleri bazı merkezlerde de İngilizce Öğretimi faaliyetinde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda, Bartın il merkezindeki bir ortaokulda 1967-1969 yılları arasında İngilizce Öğretmeni olarak görev yapmış olan Barış Gönüllüsü David Garnett'ın anılarını kaleme aldığı eserinde ifade ettiği üzere, Garnett, ortaokul birinci sınıf öğrencileri arasından seçtiği bazı öğrenciler ile birlikte, Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu tarafından organize edilen 1968 yılı Mersin yaz kampına katıldığını aktarmaktadır (Garnett 2011, 53). Tarsus Amerikan Koleji ile işbirliğinde düzenlenen kampa tüm yurttan seçilen öğrencilerin yanı sıra İngilizce Öğretimi hususunda görev yapan bazı Amerikan Barış Gönüllüleri de katılarak, yaz tatilinin bir bölümünü burada geçirmişlerdir. Yine benzer bir yaz kampının ise Türk Kızılay'ının katkılarıyla düzenlendiği ve yetmiş beş erkek çocuğunun katıldığı ifade edilmektedir (*Peace Corps Volunteer*, Eylül 1963, 14-15).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Yükseköğrenim Alanındaki Faaliyetleri

Türkiye'ye gelen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin bir kısmı da üniversitelerde görevlendirilmişlerdir. Barış Gönüllüleri üniversitelerde başta İngilizce Öğretimi olmak üzere, farklı disiplinlerde de faaliyette bulunmuşlardır.

Amerikan Barış Gönüllüleri, Yükseköğrenim faaliyetlerine ağırlıklı olarak, İstanbul'da 1958 itibarıyla yüksekokul statüsü kazanan ve 1971'de Boğaziçi Üniversitesi adını alacak olan Robert Kolej'de, Ankara'da ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Eğitim Enstitüsü çatıları altında devam etmişlerdir. İzmir'de Ege Üniversitesi ve Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'nde de, sayıları az olmakla birlikte, Barış Gönüllüleri bulunmuşlardır. Bu gönüllüler aynı zamanda yeni gelen Barış Gönüllüleri gruplarına Türkiye'de verilen hazırlık eğitimlerinde de görev yapmışlardır. Barış Gönüllüleri Robert Kolej ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nde İngilizce Okutmanı olarak görev yaparken, Hacettepe'de İngilizce Öğretiminin yanı sıra Psikoloji, Tıp ve Kütüphanecilik alanlarında, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde ise, İngilizce Okutmanlığının yanı sıra Kütüphanecilik, Mühendislik, Matematik, Fizik ve Kimya alanlarında da dersler vermişlerdir (Özbalkan, 252-253). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Ankara'daki hazırlık eğitim merkezi olması nedeniyle burada çok sayıda Amerikan Barış Gönüllüsü görev yapmıştır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki hazırlık sınıfında başarısız olan ellibir öğrenciye yönelik Türkiye'de ilk defa bir eğitim kampının açılması ve burada Amerikan Barış Gönüllüleri tarafından eğitim verilmesi de dönemin gazetelerine konu olmuştur (*Milliyet*, 8 Ağustos 1964, 5). Yine Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmış olan Amerikan Barış Gönüllüsü Bob Zahn'ın, burada iki yıl boyunca Türk Öğrencilere verdiği Matematik derslerinin yanı sıra, yeni gelen Amerikan Barış Gönüllüleri'ne de oryantasyon eğitimlerinde yardımcı olacak dersler vermiş olduğu ifade edilmektedir (Janzig, 20). Diğer bir Amerikan Barış Gönüllüsü Thomas R. Schantz ise, 1967 yazında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, Kırsal Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetler kapsamında, "Tavukçuluk" hususunda ders verdiğini aktarmaktadır (http://www.peacecorpswiki.org/Tom_Schantz, 2019).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Toplumsal Kalkınma alanında faaliyette bulunacak olanlarına da, Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde konuya ilişkin olarak hazırlık eğitimi verilmiştir. Hazırlık eğitimleri

esnasında Türk görevlilerin yanı sıra Amerikalı uzmanlar ve tecrübeli Amerikan Barış Gönüllüleri de görev almışlardır.

(<http://www.arkadaslar.info/t9training%20booklet.pdf>, 2011)

1969 yılına ait verilere göre Türkiye'ye gelen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin yaklaşık %3'ünün çeşitli Yükseköğrenim kurumlarında öğretim elemanı, tekniker, veya yardımcı eleman olarak görevlendirildikleri anlaşılmaktadır (Özbalkan, 163-164).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Kütüphanecilik Alanındaki Faaliyetleri

Barış Gönüllüleri'nin Kütüphanecilik alanındaki faaliyetleri, Eğitim ve Toplumsal Kalkınma alanlarındaki çalışmalarının bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Barış Gönüllüleri bu doğrultuda, İngilizce Öğretimi alanında faaliyet gösterdikleri okullarda, Toplumsal Kalkınma Projeleri doğrultusunda bulundukları bölgelerde ve çeşitli yükseköğrenim kurumları çatısı altında, kütüphane kurulması ve mevcut kütüphanelerde görev alma şeklinde faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Amerikan Barış Gönüllüleri, yükseköğrenim kurumlarındaki kütüphanecilik faaliyetleri doğrultusunda, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesinde ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi bünyesinde görev yapmışlardır (Özbalkan, 252-253). Ayrıca, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesine Barış Gönüllüleri'nin katkılarıyla, 26 Nisan 1964 tarihinde "American People to People" Programı çerçevesinde 805 kitap ve 605 dergiden oluşan bir koleksiyon ve 28 Kasım 1964 tarihinde, Amerikan yayınevlerinin geliştirdiği ve "John F. Kennedy Memorial Library" adı ile anılan 220 kitaptan oluşan bir koleksiyon hibe edilmiştir (Erol 1990, 12).

Amerikan Barış Gönüllüleri Türkiye'de Kütüphanecilik alanındaki faaliyetleri doğrultusunda, İngilizce Öğretmeni olarak görev yaptıkları okullarda da kütüphanelerin geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Toplumsal Kalkınma alanında faaliyet gösteren Amerikan Barış Gönüllüleri de, bulundukları bölgelerde "ödünç alma" yöntemine dayalı mahalle kütüphaneleri kurmuşlardır (*The Washington Post*, 25 Ağustos 1966, E1). Bu doğrultuda Alexandria'lı bir çift Barış Gönüllüsü, Türkiye'de bir kardeş kasaba seçerek memleketlerinden gönderilen kitapları da içeren bir kütüphane oluşturmuşlardır (Sullivan 1965, 153).

Bu noktada bahse değer bir diğer husus ise; Türkiye'de Kütüphanecilik alanında Amerikan Barış Gönüllüleri'nden çok daha önce Amerikalı uzmanların danışmanlığının alınmış olmasıdır. Zira, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Robert Kolej başta olmak üzere üniversite kütüphanelerinin kuruluşunda Amerikalılardan teknik yardım alınmıştır (Erol, 10). Nitekim kütüphanecilik faaliyetleri alanında görece bir başarıdan söz edilebilecek olan Amerikan Barış Gönüllüleri'nin bulundukları dönemde, kitap kartekslerinde geliştirmeye çalıştıkları İngilizce dilinde yayımlanmış eserlerin, genellikle Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklu kişiler tarafından ödünç alınmış olduğu ve 1970'lerden sonra ise Amerikalıların temelinin atmış olduğu kütüphanelerdeki sosyal içerikli kitapların yerini romanların aldığı anlaşılmaktadır (Sipahi 1978, 116).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin görev aldıkları ülkelerde kütüphaneler kurmaları hususuna oldukça önem veren A.B.D. Hükûmetinin, bu doğrultuda tonlarca kitabın gönüllülere destek olmak amacıyla gönderildiğini beyan eden haberlere de rastlanmaktadır. (*Peace Corps Volunteer*, Eylül 1963, 1-15)

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Kütüphanecilik alanındaki faaliyetleri başlığı altında ifade edilmesi gereken diğer bir husus ise; romanlara da konu olan Mustafa Güzelgöz'e, verilen ödül meselesidir. Fakir Baykurt'un "Eşekli Kütüphaneci" isimli romanında da bahsedildiği üzere, Ürgüp ve civar köylere eşekle kitap taşıyan Gezici Kütüphaneci Mustafa Güzelgöz'ün faaliyetleri hakkındaki malumat, Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından Türkiye'yi temsil etmek üzere, 1963 yılında Amerika'da açılan bir yarışmaya gönderilmiştir. Yarışma, Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün işbirliğindeki "American Lane Bryant International Volunteer Award Committee" tarafından, halkına gönüllü olarak hizmet eden yaratıcı insanlar arasında düzenlenmektedir. 1963 Kasım ayındaki yarışmada ilk eleme sonrasında Türkiye'yi temsilen Mustafa Güzelgöz, İtalyan ve İspanyol rakipleriyle finale kalmıştır. İspanyol aday, dağ ve ova köylerine salgın hastalıklara karşı aşı götürmüş, yaptığı aşılarda halkının sağlığını kurtarmış, özellikle çocuk ölümlerini

aza indirmiştir. İtalyan aday ise, köprü altı çocuklarını okutmuş onları topluma kazandırmak için uğraşlar vermiştir. Jüri üyelerinin yarısı ödülü İtalyan adaya verme yanlısı iken Türkiye’den yana olan Jüri Başkanı Dwight Cook yaptığı konuşmada, Güzelgöz’ün yaptığı hizmeti toplumsal bir önlem olarak gördüğünü, çocukların köprü altına düşmemesi için bu çalışmaların yapıldığını söylemiştir. Bunun üzerine oyların eşit çıktığı oylama sonucunda başkanın oyu ile Türkiye kazanmıştır (Baykurt 2010, 77-81). 1963 yılı “The Lane Bryant Uluslararası İnsanlık Hizmetinde Gönüllü Takdirnamesi” böylece Mustafa Güzelgöz’e verilmiştir (Yeni Nevşehir, 5 Kasım 1963, 1). Aynı yıl Ürgüp Tahsin Ağa Kütüphanesini ziyaret eden dönemin A.B.D. Büyükelçisi ve Eşi, Kütüphane Müdürü Mustafa Güzelgöz’ü kutlayarak, A.B.D. Hükûmeti adına Ürgüp Tahsin Ağa Kütüphanesine, Gezici Kütüphanecilik hizmetinde kullanılmak üzere jeep marka bir araç hediye etmişlerdir (Baykurt, 85-86).

Amerikan Barış Gönüllüleri, Türkiye’de bulundukları süre zarfında, doğrudan veya dolaylı olarak kütüphanecilik faaliyetleri ile yakından ilgilenerek, Türkiye’deki kütüphanelerin envanterindeki İngilizce yayımların artırılması için çaba sarf etmişlerdir. Amerikan Barış Gönüllüleri bu amaçla, American Ford Foundation, Birleşmiş Milletler, UNESCO, CENTO ve A.I.D. gibi çeşitli kuruluşlarla da işbirliği yapmışlardır (Erol, 10-12).

Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Toplumsal Kalkınma Alanındaki Faaliyetleri

Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Eğitim alanındaki faaliyetlerinin ardından en yoğun olarak faaliyette bulundukları alan, ‘Toplumsal Kalkınma’ alanıdır. Türkiye’de, toplam iki yüz yirmi yedi Barış Gönüllüsünün, bu alanda görev almış olduğu aşağıdaki tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Barış Gönüllüleri’nin Türkiye’deki Faaliyet Alanları ve Gönüllü Sayıları:

YILLAR	İngilizce Öğretmenliği	Toplum Kalkınması	Diğer Alanlar	TOPLAM	Yıl Sonunda Kalanlar
1962	31	5	3	39	39
1963	70	----	35	105	140
1964	129	57	33	219	329
1965	207	133	42	382	590
1966	68	32	21	121	445
1967	110	----	----	110	215
1968	110	----	50	160	238
TOPLAM	725	227	178	1136	----

Ayrıca bu alandaki faaliyetleri, Türkiye’de en çok tepki çeken kısım olmuştur. Zira, halkın içinde yaşamak suretiyle yürütecekleri çalışmalardan endişe duyan birtakım çevreler olmuştur. Bu nedenledir ki, Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Toplumsal Kalkınma Alanındaki Faaliyetleri 1967 yılında sonlandırılmış, bu tarihten sonra köylere bu alanda çalışacak yeni Amerikan Barış Gönüllüsü gönderilmemiştir. Ancak 1968 yazına kadar daha önceden gönderilen Amerikan Barış Gönüllüleri köy ve kasabalardaki faaliyetlerine devam etmişlerdir (Özbalkan, 195).

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü, Toplumsal Kalkınma alanındaki faaliyetlerini, ‘Kentsel’ ve ‘Kırsal’ olmak üzere iki farklı alanda uygulamışlardır. ‘Kentsel Toplum Kalkınması’ alanında Ankara’nın gecekondulu semti olan Gülveren pilot bölge olarak seçilmiştir. Dr. İhsan Doğramacı’nın

önderliğinde çalışan Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gelen on ikinci grup üyeleri, sabahları Hacettepe Hastanesinde görev yapmışlar, öğleden sonraları ise Gülveren'de sağlık taraması yapmışlardır.

(http://www.arkadaslar.info/peace_corps_turkey.htm,2019)

Bu noktada, kentsel alandaki faaliyetlerin daha ziyade eğitim ve sağlık alanlarını muhteva ettiği anlaşılmaktadır.

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Kırsal Toplum Kalkınması Alanındaki Faaliyetleri

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Toplumsal Kalkınma Alanındaki faaliyetlerinin büyük kısmını "Kırsal Toplum Kalkınması" alandaki projeleri teşkil etmiştir. Köy İşleri Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilâtı işbirliğinde belirlenen Türkiye'nin dört bir yanındaki pilot bölgelere gönderilen Amerikan Barış Gönüllüleri, iki yıl süre ile bulundukları köyler ve kasabalarda, tarım, hayvancılık, ev ekonomisi, yapı işleri, eğitim ve sağlık alanlarında çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü Türkiye Bürosu'nun, Köy İşleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtı işbirliği ile 1964 – 1966 yılları arasında yoğunlaştırdığı Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetleri, 1967 yılında sona ermiştir. Bu tarihten sonra bu alanda çalışacak yeni Amerikan Barış Gönüllüleri getirilmemiş, var olanlar ise görev sürelerinin bitimini müteakip 1968 yılında A.B.D.'ye geri dönmüşlerdir. Böylece 1968 yılı itibarıyla köylerde Kırsal Toplum Kalkınması alanında çalışan Amerikan Barış Gönüllüsü kalmamıştır. Genellikle, bir erkek ve bir bayan şeklinde köylere gönderilen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin, gerçekleştirmeye çalıştıkları projeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Özbalkan, 188).

Tablo 2: Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Kırsal Toplum Kalkınması Alanındaki Projeleri

Köy Yapıları ve Alt Yapı Hizmetleri	<ul style="list-style-type: none"> - Köye elektrik ve telefon getirme - Yol yapımı ve onarımı - İçme ve sulama suyu getirme - Briket yapımı ve tanıtımı - Okul yapımı ve onarımı - Çamaşır yıkama yeri yapımı - Köy odası, okuma odası, çeşme ve park yapımı
Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Çalışmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Tavukçuluk - Arıcılık - Tavşan Üretimi - 4-K Çalışmaları - Konserve Yapımı Öğretimi - Kooperatif ve Dernek Kurma - Pazarlama Çalışmaları
Eğitim Alanındaki Çalışmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Ev Ekonomisi Dersleri - İngilizce Kursları - Kütüphanecilik - El Sanatları Öğretimi - Spor Faaliyetleri - Örnek ev ve mutfak kurma - Gençlik Klüpleri kurma - Marangozluk kursu - İlkokul öğrencilerine resim-müzik dersleri
Sağlık ve Sosyal Alandaki Çalışmalar	<ul style="list-style-type: none"> - İlk yardım kursu - Kreş kurma - Süt tozu dağıtımı

	<ul style="list-style-type: none"> - Sağlık bilgisi öğretimi - Ana ve çocuk sağlığı kursu - Köy temizliği - Foseptik çukuru açma - Doğum kontrolünün teşviki
--	---

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetleri doğrultusunda Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, Hükûmetçe yetkili kılınarak, seçilecek olan köylere gönderilecek olan Amerikan Barış Gönüllüleri'nin toplum kalkınması çalışmalarını yürütmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin gönderileceği illerin Vali, Kaymakam ve Halk Eğitimi İl Müdürlüklerine birer yazı göndererek, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin görevleri, yetkileri ve faaliyetleri hususunda bilgilendirerek, gönderilecek Amerikan Barış Gönüllüleri'nin görev yerlerine yerleştirilmesi sırasında, Kaymakam ve Halk Eğitimi İl Müdürünün de hazır bulunmaları istenmiştir. (Özbalkan, 170-171)

Amerikan Barış Gönüllüleri, Türkiye'nin dört bir yanındaki köy ve kasabalara gönderilmeden evvel kendilerine, Türkiye'nin sosyal yapısı ile ilgili derslerden oluşan altı haftalık hazırlık eğitimi Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde verilmektedir. Buradaki eğitim süresince gönüllülere verilen dersler Türkçenin yanı sıra, Türk Tarihi, Türk Sosyal Yapısı ve Toplumsal Kalkınma alanında yararlı olacak çeşitli teknik bilgiler içeren konuları kapsamaktadır (<http://files.peacecorps.gov/manuals/cbj/1966.pdf>, 2019).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki faaliyetleri doğrultusunda 1964 yılında uygulamaya koymuş oldukları "Kırsal Toplum Kalkınması" projesinin gerekçesini, dönemin Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu Müdürü olan Ross Pritchard aşağıdaki cümleleri ile ifade etmektedir (Özbalkan, 166).

9

"O vakitler, Türk Hükûmetinin çeşitli örgütlerinin ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile çeşitli teknik yardım kurumlarının köyler için programlar ve hizmetler tasarladıkları anlaşılmıştı. Fakat aynı zamanda bu programların, köylerde yaşayıp çalışarak, toplum kalkınması çalışmaları için köylülere yardım edecek 'ön safta çalışan' elemanlardan yoksun bulundukları da görülmekteydi. Türkiye'de 'ön-safta çalışan' elemanlara duyulan bu uzun süreli ihtiyacı görerek, Türk Hükûmeti ile görüşülmesine başlanmasına karar verildi."

Pritchard'ın bu sözleri Barış Gönüllüleri için 'durumdan vazife çıkarıldığı'nın' açık bir ifadesi olmasının yanı sıra, Türk Hükûmetinin de köylerin kalkınması hususunda duyduğu teknik eleman sıkıntısını yabancı uzmanlar eliyle gidermeye çalıştığını da göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Amerikan Barış Gönüllüleri kırsal alanlardaki faaliyetleri sırasında kendilerinden evvel Türkiye'de insani yardım projeleri yürütmekte olan A.B.D. merkezli "Her Yerde Yarım Kooperatifi" anlamına gelen: Cooperative for Assistance and Relief Everywhere (C.A.R.E.) örgütü ile de koordineli olarak çalışmalarda bulunmuşlardır. Barış Gönüllüleri Örgütü bu doğrultuda, Türkiye'deki Kırsal Toplum Kalkınması projelerine başlamadan evvel, C.A.R.E. teşkilâtının Türkiye sorumlusu olan Chuck Laskey'den yardım istemiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü Genel Müdürü Sargent Shriver tarafından Washington'a davet edilen Laskey, Shriver ile yaptığı görüşmenin ardından, Laskey'in Türkiye ile ilgili bilgi birikimi doğrultusunda, Elli iki Amerikan Barış Gönüllüsünden oluşan bir grubun (beşinci grup) Türkiye'ye gönderilmesine karar verilmiştir.

C.A.R.E. ile Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nün işbirliğine kararı alması ile C.A.R.E. tarafından Türkiye'nin kırsal alanlarındaki yardım projelerinde Amerikan Barış Gönüllüleri'nin de görev almasına imkân tanınmıştır. Bu doğrultuda, okullarda "süt tozu" dağıtılmasında bizzat Amerikan Barış Gönüllüleri de rol almıştır. C.A.R.E. teşkilâtına ait araçlarla yapılan dağıtımlarda, süt tozunun yanı sıra okullarda öğrencilere ekmek ve köylerle kasabalarda ihtiyaç sahibi ailelere de muhtarlar aracılığıyla un ve margarin gibi gıda maddeleri de yine Amerikan Barış Gönüllüleri eliyle dağıtılmıştır.

Türkiye'de süt tozu dağıtımının Amerikan Barış Gönüllüleri ile birlikte anılmasının temel nedeni,

C.A.R.E. teşkilatının saha elemanlarının yetersizliği ve bu hususta Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü ile yapılan mutabakatın neticesinde dağıtımda Amerikan Barış Gönüllüleri'nin görev almış olmasıdır. Zira süt tozu ve diğer gıda maddelerinin dağıtımı Türkiye'de C.A.R.E. teşkilatı tarafından Barış Gönüllüleri gelmeden önce başlatılmış ancak geniş bir alana yayılma imkânı bulamamış projelerdir. C.A.R.E. teşkilatı ile Barış Gönüllüleri'nin işbirliğinde gerçekleştirilen diğer bir projede özellikle köylerde uygulanmaya çalışılan, Konserve yapımını teşvik projesidir. C.A.R.E. teşkilatı bu doğrultuda köylerde Barış Gönüllüleri aracılığıyla kavanoz dağıtımı ve konserve yapımı anlattıkları seminerler vermişlerdir.

Amerikan Barış Gönüllüleri, Toplumsal Kalkınma alanında yürüttükleri faaliyetlerde başlangıçta C.A.R.E. teşkilatının saha elemanları olarak görev yapmışlardır. Zamanla kendi projelerini geliştiren Barış Gönüllüleri bu projelerinde C.A.R.E. teşkilatından teknik ve maddi destek almaya devam etmişlerdir. Bu doğrultuda, köylerde açtıkları biçki-dikiş kurslarında kullanmak üzere Barış Gönüllüleri'ne C.A.R.E. tarafından kumaş tedarik edildiği ifade edilmektedir (Tütengil 1967, 20).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin köylerde toplum kalkınması faaliyetinde rol alması, Halk Eğitimi Merkezi görevlileri ile illerde Vali, İlçelerde Kaymakamlar nezaretinde çalışmaları, köy sorunlarının tespiti ve sorunlarının çözümünde köylü ve devlet görevlileri ile birlikte çalışmaları beklenmiştir. Yaşayış biçimleri, davranış ve faaliyetleri ile köylüye olumlu örnek olmaları düşünülmüştür. Köye gidecek gönüllüler ile Halk Eğitimi Müdürleri bizzat ilgilenmiş, Vali ve Kaymakam ile tanıştırmışlardır. Köye gitmeden önce de Halk Eğitimi Müdürlüğünden bir görevli ile Kaymakamın, köyün ihtiyar heyeti ile toplanarak, onları bilgilendirmesi ve Barış Gönüllüsü ile birlikte köye giderek köylülerden, Amerikan Barış Gönüllüleri'ne köyün sosyo - ekonomik yapısı, örf ve adetleri konusunda bilgi verilmesi istenmiştir. Bu hazırlıklar Amerikan Barış Gönüllüleri'nin köylerde çabuk kabul görmelerine, her konuda kendilerine yardımcı olunmasına ve bilgi almalarına kolaylık sağlamıştır (Özbalkan, 172). Ayrıca Amerikan Barış Gönüllüleri'nin devlet yetkililerince köylere yerleştirilmesi ve Muhtarların Amerikan Barış Gönüllüleri'nin güvenliklerinden sorumlu tutulmaları da, münferit birkaç olay dışında, Türkiye'de faaliyette bulundukları süre zarfında Amerikan Barış Gönüllüleri'nin köylerde daha rahat hareket etmelerine imkân tanımıştır.

Amerikan Barış Gönüllüleri, Kırsal Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetlerini büyük oranda yerleşik oldukları köylerde gerçekleştirirken, bazı Amerikan Barış Gönüllüleri ise Halk Eğitimi Müdürlüklerinin sağladığı araçlarla köy ve kasabalarda gezici kurslar düzenlemişlerdir. Ev Ekonomisi alanında çeşitli bilgiler içeren bu kurslar genellikle kadın Amerikan Barış Gönüllüleri tarafından verilmekte ve öğrencileri de köylerdeki genç kızlar ve kadınlar olmaktadır. Bu doğrultuda, 1963-65 yılları arasında Gaziantep, Nizip Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalışan ve Türkiye'ye gelen üçüncü grup Barış Gönüllülerine mensup olan Maranee Jones Sanders, Halk Eğitimi Merkezi Müdürü ile sürekli iletişim halinde olduklarını ve civar köy ve kasabalarda gezici kurslar düzenlediklerini ifade etmektedir. Sanders, Kırsal Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetleri kapsamında verdiği 'Ev Ekonomisi' kurslarında, yaratıcı çamaşır yıkama tekniklerinin konu edildiği bir derste, dere kenarında leğen ve tokmak kullanarak yaptıkları uygulamalı dersi aktarmaktadır. Ayrıca dikiş kursları da düzenlediklerini, bu kurslarda bez bebek yapımı ve yastık kılıfı dikimi gibi uygulamalı dersler verdiklerini ifade etmektedir (Chen 2011, 182-183).

Kırsal Toplum Kalkınması alanında faaliyetleri doğrultusunda, 1964 yılında Denizli'nin, Güney İlçesi, Eziler Kasabasına gelerek, iki yıl süre ile burada görev yapan Mildred Lynn McWhorter ve Michael L. Shapiro isimdeki Amerikan Barış Gönüllüleri ise, Eziler'de bulundukları süre zarfında İlkokul öğrencilerine, öğleden sonraları ikişer saat, İngilizce dersi vermişlerdir. Ayrıca okul bahçesinin kenarında, "İşlik" adı verilen demir atölyesi olan yerde, tavşan yetiştirmek için çalışma başlatmışlardır. Denizli'den getirttikleri iki tavşan ile üretime başlayarak, tavşanların etiyle köylülerin beslenmesini, yününün değerlendirmesi ile de köylüye gelir kazandıracaklarını belirtmişler ancak bu girişimleri başarılı olamamıştır (Haytoğlu, 976-977).

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin köylerde uyguladıkları projelerden birçoğu köylerde benzer şekilde uygulamaya çalıştıkları ortak projelerdir. Bu projeler, Barış Gönüllüleri'nin bulundukları köylerin coğrafi ve sosyo-ekonomik durumuna göre değişmekle beraber, Barış Gönüllüleri'nin bulundukları bütün köylerde

rastlanabilen ortak genel projeleri doğrultusunda köylerde, sulama ve içme suyu çalışmaları, çamaşırhane, tavukçuluk, briket yapımı, İngilizce kursları, suni gübre kullanımının teşviki, C.A.R.E. teşkilâtı aracılığıyla süt tozu, un, margarin v.b. gıda ve ihtiyaç maddelerinin dağıtılması, biçki-dikiş kursları gibi birtakım faaliyetleri içermektedir.

Her ne kadar farklı köy ve kasabalarda benzer faaliyet ve çabalar sarf edilmiş ise de; Gerek Barış Gönüllüleri Türkiye Müdürü Ross Pritchard ve gerekse Türk makamların çabaları, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Kırsal Toplum Kalkınması alanındaki faaliyetlerinin başarılı olmasında yeterli olamamış ve Amerikan Barış Gönüllüleri'nin bu alandaki faaliyetleri diğer alanlardaki eğitim faaliyetlerinden daha önce sonlandırılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

II. Dünya Savaşı'nın ardından gelişen soğuk savaş ortamında ortaya çıkan Anti-Amerikancı söylem ve eylemlere karşı, 1958 yılında yayımlanan *The Ugly American* (Çirkin Amerikalı) romanı ile yeni bir savaş yöntemi geliştirilmişti. 1950'lerin sonuna gelindiğinde "Çirkin Amerikalı" en çok satanlar arasındaydı ve Başkan Dwight Eisenhower ve birçok A.B.D. senatörü tarafından okunduğu gibi, günün politikalarını da etkilemekteydi. Birleşik Devletlerin komünizme karşı duruşu ve müttefiklerinin özgürlüğünü koruma konusundaki kararlılığını yeniden teyit ettiği ve yeniden şekillendirdiği bir ortam yaratılmasına yardımcı oldu. John F. Kennedy başkanlığındaki dönemde dünyayı derinden etkileyecek adımlar atıldı. Güney Vietnam'da yeni komünizmle mücadele yöntemleri ve A.B.D. Özel Kuvvetleri geliştirilirken, A.B.D.'nin süper güç olmasını pekiştirecek olan Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü de kuruldu.

Halen, başta az gelişmiş ülkeler olmak üzere, dünyanın dört bir yanında, altmışa yakın ülkede aktif olarak faaliyetlerine devam eden Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü, Türkiye'de aktif olarak faaliyette bulunduğu 1962-1970 yılları arasında özellikle eğitim-öğretim faaliyetleri hususunda çalışmalar yürütmüştür. Nitekim örgütün 1970 yılında Türkiye'deki faaliyetlerini sonlandırmasının ardından Türkiye'de kalan son barış gönüllüsü dahi İngilizce öğretmenliği yapmakta idi ve 1971 yılında Türkiye'de ayrılmıştı. Türkiye'deki faaliyetleri sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı Amerikan Barış Gönüllüleri'nden boşalan İngilizce öğretmen ihtiyacını karşılamak için uzun yıllar çaba harcayacaktır.

Gerek dünyanın geri kalanındaki A.B.D. algısını onarmak ve gerekse Amerikan dışişlerinin ve istihbarat örgütlerinin ihtiyaç duyduğu bölgesel uzmanları yetiştirmek amacıyla 1961 yılında kurulan ve birçok ülkede faaliyet göstermiş ve göstermekte olan Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü, özellikle eğitim-öğretim alanındaki faaliyetleri varolagelmıştır. Günümüzde yıllık bütçesi birçok ülke hükûmetlerinin bütçesinden fazla olan bu örgüt, halihazırda bizzat A.B.D. vatandaşlarından oluşan Barış Gönüllülerinin yanı sıra birtakım taşeron örgütler aracılığıyla da faaliyet göstermeye devam etmektedir. Türkiye özelinde inceleme ve araştırmalarda bulunduğumuz örgütün faaliyetleri 1970'lerin başında sonlanmışsa da, bu tarihten sonra komünizmle mücadele dernekleri gibi dernekleri ve çeşitli cemaatleri taşeron olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Nitekim ülkemizde 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen hain darbe girişimi ile gözler önüne serilen FETÖ yapılanması incelendiğinde bunun Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü'nü örnek alan bir yapılanma olduğu görülecektir. Zira bu husus FETÖ örgütünün internet sitelerinde de aynen tekrarlanarak; Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü benzeri eğitim-öğretim faaliyetleri yürüttüklerini iddia etmektedirler.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasını müteakiben bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetlerinde, örnek aldığı Amerikan Barış Gönüllüleri'nin çalışma prensipleri doğrultusunda faaliyet göstererek eğitim-öğretim alanında hızla gelişen kurumlar oluşturan FETÖ, Türkçülük kılıfında Amerikancılık yapmıştır. Komünizm çökmesine karşın Amerikan vatandaşlarının şüphe ile karşılandığı eski Sovyet coğrafyasında Amerikan Barış Gönüllüleri taban bulamazken, FETÖ gibi görünüşte Türk okulu olan ancak eğitim dili İngilizce olan taşeron bir örgüt aracılığıyla Amerikancılık Türk Cumhuriyetlerine eğitim kılıfı aracılığıyla sokulmuştur.

Netice itibariyle, bir ulus üzerinde hegemonya oluşturma en önemli unsuru olan eğitimi gerek

Türkiye'de ve gerekse dünyanın diğer birçok ülkesinde adeta psikolojik bir silah olarak on yıllardır kullanan Amerikan Barış Gönüllüleri Örgütü ve dolayısıyla A.B.D. diğer pek çok ülkede olduğu gibi, Türk eğitim sistemi üzerinde de yaklaşık on yıl boyunca deney ve araştırmalar yapma imkânı bulmuş ve günümüzde halen etkisi görülen çeşitli olaylara yol açmıştır. Bu bakımdan sadece basit bir barış örgütü ve iyi niyetli eğitim neferleri olarak değerlendirmek büyük resmi iskalamak anlamına gelecektir.

KAYNAKÇA

Gazeteler

- (17 Haziran 1965) "Konuşulan İngilizce Ücretsiz Yaz Kursları", *Milliyet*, 1.
 (8 Ağustos 1964) "51 Öğrenci Açıkta Ders Çalışıyor", *Milliyet*, 1.
 (1 Eylül 1963) "Peace Corps Volunteers Serving in Turkey", *Peace Corps Volunteer*, 5.
 (25 Ağustos 1966) "Peace Corps' Poland Help Turkey", *The Washington Post*, 2.
 (5 Kasım 1963) "Amerikan Barış Gönüllüleri M.Güzelgöz'e Mükâfat Gönderdi", *Yeni Nevşehir*, 1.
 (14 Ocak 1965), "TBMM Arşiv ve Kütüphanesi", -*Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, Sayı 339.

Diğer Kaynaklar

- Adams, V. (1964). *The Peace Corps in Action*, Chicago: Follet Publishing Center.
 Akçabol, R. (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
 Baykurt, F. (2010). *Eşekli Kütüphaneci*, İstanbul: Literatür Yayınları.
 Chen, J. (2011). *A Small Key Opens Big Doors: The Heart of Eurasia*, Kaliforniya: Solas House Inc.
 Emiroğlu, İ. (1995). *Resmi Kolejler Anadolu Liseleri*, İzmir: Cumhuriyet Matbaası.
 Erol, N. (1990). Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Mevcut Ödünç Verme Sisteminin Otomasyon Tasarımı ve Sistem Analizi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE Kütüphanecilik A.B.D (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
 Haytoğlu, E. (2008). Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri, Isparta: Uluslararası T.C. Tarihi Sempozyumu Bildirileri.
 Humphrey, H.H. (1991). *The Education of a Public Man: My Life and Politics*, Minnesota: University of Minnesota Press.
 Garnett, D. (2011). *Turkey A Language Adventure Peace Corps Bartın 1967-69*, Lexington: Createspace Independent Publishing Platform .
 Özbalkan, M. (1970). *Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri*, İstanbul: Ant Yayınları.
 Sipahi, G.G. (1978). *Ambargo ve Türkiye*, İzmir: Karınca Matbaacılık ve Tic. Kol. Şti.
 Sullivan, G. (1965). *The Story of The Peace Corps*, New York: Washington Square Press.
 Tartanoğlu, A. (2005). *Konya Maarif Koleji'nden Meram Anadolu Lisesi'ne Elli Yılın Öyküsü*, İstanbul: Konya Maarif Kolejliler Derneği Yayınları.
 Tütengil, C.O. (1967). *Köy Sorunu ve Gençlik*, İstanbul: Özyayın Matbaası.
 Yıldırım, U. (2005.) Tarihten Bugüne Türkiye'de Misyonerlik, *Jeopolitik*, S:16.
 Wingenbach, C.E. (1963). *The Peace Corps Who How Where*, New York: The John Day Co. (1963), *The National Archives and Records Administration (Milli Arşiv ve Kayıtlar Dairesi)*, Maryland, A.B.D., "Papers of John F. Kennedy, Presidential Papers, President's Office Files",
 (Beyaz Saray Başkanlık Arşivi, Başkanlık Ofisinden 2 Nisan 1963 tarihinde yapılan 17B-1 sıra sayılı telefon görüşmesinin transkripti), Belge No: ARC – 193724.

İnternet Kaynakları

- <http://www.yenigeldi.com/Book/chapter%202c.pdf>
http://www.peacecorpswiki.org/Tom_Schantz
<http://www.arkadaslar.info/t9training%20booklet.pdf>
<http://jpteachers.com/tefl/peaceCorpsinfo.html>
<http://files.peacecorps.gov/manuals/cbj/1966.pdf>